

ks. Robert Kantor

<https://orcid.org/0000-0002-8599-7705>

robert.kantor@upjp2.edu.pl

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

<https://ror.org/0583g9182>

Sprawozdanie z XII Sympozjum kanonicznego prawa małżeńskiego i procesowego, Granada 26–28 września 2024

W dniach 26–28 września w hiszpańskiej Granadzie odbyło się XII Sympozjum z kanonicznego prawa małżeńskiego i procesowego. Tematem sympozjum była sprawiedliwość i duszpasterstwo rodzin.

Sympozjum zainaugurował bp Sebastian Chico Martínez – biskup Jaen. Stwierdził on, że kanoniczne prawo małżeńskie i procesowe przedstawiają dziś wiele kwestii, które koniecznie należy poznać, przestudiować i zająć wobec nich odpowiednie stanowisko. Zauważył też, że tematyka sprawiedliwości i duszpasterstwa rodzin była obecna w nauczaniu ostatnich papieży: Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka. Życzył wszystkim, by sympozjum wydało owoce dla dobra całego Kościoła, na chwałę Bożą i dla zbawienie dusz.

Pierwszy wykład pt. *Synodalność w kanonicznym procesie małżeńskim. Synodalność, duszpasterstwo rodzin i mediacja* wygłosił bp Juan Ignacio Arrieta Ochoa de Chinchetru – sekretarz Papieskiej Rady ds. Tekstów Prawnych. Po wyjaśnieniu terminu „synodalność” prelegent podjął zagadnienie: w jaki sposób synodalność ma udział w procesie kanonicznym. Omówił zagadnienie synodalności w różnych wymiarach rządzenia, w administrowaniu sprawiedliwością, w sprawach małżeńskich oraz w sprawach pozamałżeńskich.

Następnie bp Arrieta dużo czasu poświęcił tematowi *Duch synodalny na różnych etapach procesu*. Autor powoływał się w tej części wykładu na przemówienie papieża Franciszka do Roty Rzymskiej z 2023 roku. Stwierdził, że trzeba odkryć na nowo trwałą rzeczywistość małżeństwa jako więzi. Do tego słowa podchodzi się niekiedy z podejrzliwością, jak gdyby chodziło o coś narzuconego z zewnątrz: ciężar, „więzy” w przeciwieństwie do autentyczności i wolności miłości. Tymczasem jeżeli węzeł jest rozumiany właśnie jako więź miłości, wówczas jawi się jako istota małżeństwa, jako Boży dar, będący źródłem prawdziwej wolności, który strzeże życia małżeńskiego. W tym sensie „duszpasterstwo przedmałżeńskie i duszpasterstwo małżeństw powinny być przede wszystkim duszpasterstwem więzi, gdzie wnoszone są elementy, które pomagają zarówno w dojrzewaniu miłości, jak i w przezwyciężaniu chwil trudnych. Tym wkładem są nie tylko przekonania doktrynalne. Nie może się ono sprowadzać tylko do cennych bogactw duchowych, jakie Kościół oferuje zawsze, ale muszą to być także i drogi praktyczne, poradnictwo dobrze zakorzenione w realiach, strategię zaczerpnięte z doświadczenia, poradnictwo psychologiczne” (*Amoris laetitia*, 211).

Kolejny wykład pt. *Rozwiązanie małżeństwa „in favorem fidei”*. Regulacja kanoniczna i odpowiedź pastoralna wygłosił Francisco José Campos Martínez z papieskiego Uniwersytetu w Salamance. Instytucja kanoniczna rozwiązywania małżeństwa *in favorem fidei* sięga pierwotnego Kościoła, konkretnie Pawłowego tekstu 1 Kor 7, 12–16. Ta praktyka jest kontynuowana przez wieki. Zdaniem prelegenta jest ona mało znana w duszpasterstwie rodzin i rzadko stosowana w diecezjach. W roku 2023 tych spraw w Stanach Zjednoczonych było 131, w Hong Kongu 39, we Francji 31, w Niemczech 28. W wielu krajach, w tym w Hiszpanii, przez ostatnie lata nie było żadnego przypadku rozwiązania małżeństwa *in favorem fidei*. Z czego może wynikać mała liczba spraw z tego tytułu? Prof. Campos Martínez wymienia cztery przyczyny:

- nieznamość procedur,
- tradycyjna wstrzeźliwość wobec procedur Dykasterii Nauki Wiary, choć w ostatnich czasach widoczna jest transparentność,
- ograniczenia związane z udziałem adwokatów w całej procedurze,
- milczenie na temat tej instytucji w dokumentach ostatnich synodów poświęconych rodzinie.

Prelegent zaprezentował liczbę spraw, jakie trafiają do Dykasterii Nauki Wiary:

Rok	Liczba spraw
2014	685
2015	675
2016	571
2017	633
2018	601
2019	532
2020	444
2021	442
2022	412
2023	354

W dalszej kolejności autor zaprezentował bardzo szczegółowe procedury na szczeblu diecezjalnym oraz rzymskim.

Trzecim prelegentem był José Manuel Ferrary Ojeda – wikariusz sądowy diecezji Malaga. Temat przedłożenia brzmiał *Jurysprudencja w porządku kanonicznym. Rota Rzymska i art. 200 § 1 konstytucji apostolskiej „Praedicate Evangelium”*. Prelegent na początku przedstawił po krótkce historię Roty Rzymskiej, by później zaprezentować porządek prawny w Kościele. W trzeciej części wystąpienia przystąpił do analizy związanej z tematem. W artykule 200 § 1 *Praedicate Evangelium* czytamy, że Trybunał Roty Rzymskiej „zwyczajnie pełni funkcję najwyższego sądu apelacyjnego Stolicy Apostolskiej dla ochrony praw w Kościele, troszczy się o jedność orzecznictwa oraz swymi orzeczeniami służy pomocą sądom niższych stopni”. Zatem, zdaniem autora, *Praedicate Evangelium*, podobnie jak *Pastor bonus* nie precyzuje, w jaki sposób Rota Rzymska troszczy się o jedność orzecznictwa. W tej materii nie mamy żadnej nowości. Konkludując, Ferrary Ojeda zwraca uwagę, że społeczność bez wrażliwości na to, co sprawiedliwe, zmierza w kierunku „dzikiej społeczności”. Nie będziemy bardziej wartościowi przez bycie bardziej rozwiniętymi, ale będziemy bardziej wartościowi przez zdolność rządzenia nami samymi, przez mądrość, przez danie każdemu tego, na co zasługuje. Aby to osiągnąć, konieczna jest praca, edukacja i poświęcenie „prawdziwych” prawników, którzy kochają prawdę i chcą się formować w dziedzinie prawa. W związku z tym formacja prawna, zdaniem prelegenta, powinna obejmować bardzo szerokie

przestrzenie, które pozwolą zrozumieć wymogi stawiane sprawiedliwości obecnej w Kościele.

Kolejnym prelegentem był prof. Nicolas Alvarez de la Asturias – profesor Uniwersytetu San Damaso w Madrycie. Temat jego prelekcji brzmiał: *Aktualne kanoniczne prawo małżeńskie. Punkt docelowy... punkt początkowy*. Autor przedstawił doktrynę i praktykę związaną z prawem małżeńskim jako owoc długiego procesu historycznego zawarty w kodeksie prawa kanonicznego z 1983 roku (punkt docelowy). Jednocześnie zauważył, że owe doktryna i praktyka małżeńska muszą być poddane dialogowi ze współczesnym społeczeństwem, jako konsekwencja misyjnego charakteru Kościoła, który ciągle kieruje instytucje małżeństwa ku reformom (punkt wyjścia).

Słowa św. Jana Pawła II z encykliki *Redemptor hominis* dobrze ilustrują to, kto jest motorem refleksji chrześcijańskiej: „zwrot ku człowiekowi, ku jego rzeczywistym problemom, ku jego nadziejom i cierpieniom, osiągnięciom i upadkom sprawia, że Kościół sam jako ciało, jako organizm, jako jedność społeczna doznaje tych Bożych impulsów, tych światła i mocy Ducha, które idą od Chrystusa ukrzyżowanego i zmartwychwstałego – i przez to właśnie żyje swoim własnym życiem. Nie ma Kościół innego życia poza tym, jakim obdarza go Jego Pan i Oblubieniec. Właśnie dlatego tak bardzo musi być – również i Kościół – zjednoczony z każdym człowiekiem” (*Redemptor hominis*, 18). W zakończeniu profesor z Madrytu zaznaczyła, że zarówno kultywujący naukę kanoniczną, jak i ci, którzy współpracują w administrowaniu sprawiedliwością w Kościele są powołani do przekazywania swojego doświadczenia tym, którzy przygotowują się do małżeństwa oraz do towarzyszenia małżonkom w różnych, nieraz trudnych sytuacjach życiowych.

Ciekawe przedłożenie zaprezentowała prof. María Guerrero Escusa z Wydziału Psychologii Uniwersytetu w Murcji. Prelegentka jest też psychologiem klinicznym oraz adwokatem rotalnym. Zaprezentowała temat pt. *Akta sprawy jako źródło poznania w opinii biegłego*. Skupiła się w nim na zagadnieniu przymiotów, jakie winni posiadać wszyscy, którzy biorą udział w procesie kanonicznym o stwierdzenie nieważności małżeństwa. Im większy profesjonalizm i przygotowanie osób biorących udział w postępowaniu, tym biegły będzie posiadał więcej argumentów do przedłożenia swojej opinii. Zatem kwestia zasadnicza to pozyskiwanie dowodów. Stąd tak ważny jest profesjonalizm sędziego instruktora, sposób przesłuchania, konstrukcja pytań. W drugiej części przedłożenia prelegentka

podzieliła się swoimi doświadczeniami, przytaczając kilka kazusów z tytułu kan. 1095, 2 i kan. 1095, 3 KPK.

Ostatni wykład zaprezentowała prof. Carmen Peña García z Papieskiego Uniwersytetu Comillas w Madrycie. Temat wykładu brzmiał: *Trybunały kościelne i wnioski o „bonum familiae”*. Profesor zwróciła uwagę na pastoralny wymiar prawa kanonicznego i samego procesu o stwierdzenie nieważności małżeństwa. W związku z tym postulowała nawrócenie pastoralne i misyjne diecezjalnych struktur. Chodzi przede wszystkim o to, o co zabiegali papieże Jan Paweł II i Franciszek, mianowicie o zintegrowanie i koordynowanie prac trybunału diecezjalnego z pozostałymi strukturami pastoralnymi w diecezji. Ponadto – podążając za *Amoris laetitia* – zauważyła, że procesy o stwierdzenie nieważności małżeństwa, separacje powinny mieć na uwadze nie egoistyczne dążenia samych małżonków, ale dobro rodziny, często dzieci i słabszego małżonka: „w niektórych przypadkach, wzięcie pod uwagę swojej godności i dobra dzieci narzuca postawienie stanowczego kresu nadmiernym roszczeniom drugiej osoby, wielkiej niesprawiedliwości, przemocy lub chronicznemu brakowi szacunku. Trzeba przyznać, że są przypadki, w których separacja jest nieunikniona. Niekiedy może stać się wręcz z moralnego punktu widzenia konieczna, kiedy chodzi właśnie o to, by uchronić słabszego małżonka lub małe dzieci przed poważniejszymi ranami, powodowanymi przez znęcanie się i przemoc, upokorzenia i wyzysk, obcość i obojętność. Jednak należy ją uznać za środek ostateczny, kiedy już wszelkie rozsądne oddziaływania okażą się daremne” (*Amoris laetitia*, 241).

Sympozjum towarzyszyły spotkania okrągłego stołu, w ramach których podejmowano tematy z zakresu jureprudencji. Zagadnienia dotyczyły opinii psychologicznych oraz kwestii związanych z udziałem adwokatów w procesie. Przedstawiono także kilka kazusów procesowych. W programie znalazł się ponadto punkt zwiedzania zabytków Granady, w tym monumentalnej katedry i Alhambry.

Sympozjum zakończyło wystąpienie arcybiskupa Granady José María Gil Tamayo, który podziękował prelegentom oraz uczestnikom. Zwrócił uwagę na potrzebę duszpasterstwa sądowego, które pozwoli dostrzec pracownikom trybunałów kościelnych trudną rzeczywistość, z jaką borykają się małżeństwa. Być może udałoby się przez eksperckie poradnictwo uniknąć „ucieczki” wielu małżonków w separację czy stwierdzenie nieważności małżeństwa. Na zakończenie wezwał uczestników sympozjum do pomagania rodzinom w stawianiu się odbiciem Świętej Rodziny z Nazaretu.

